

Giza parkerako arauak

(Sloterdijk eztabaida)

1 997ko ekainaren 15ean, Basilean, humanismoaren gaurkota - sunari buruzko ziklo batean, Peter Sloterdijk filosofo alemanak honako hitzaldia eman zuen lehen aldiz: «Giza parkerako arauak». Bi urte beranduago Elmauren (Suitza) errepikatu zuen, Heidegger eta Levinasi buruzko jardunaldi batzuetan: humanismo klasikoan oinarritutako heziketa sistemaren amaieraren, giza parke genetikoaren eta antropoteknikaren auziak jorratzen dituen hitzaldi honek sekulako eztabaida piztu zuen, batik bat Alemanian eta Frantzian (Sloterdijk eztabaida, edo Sloterdijk-Habermas eskandala).

Ondoren, Sloterdijken hitzaldi liskar eragilea dakarkigu. Bere luzera dela-eta, ordea, bi zatitan banatu dugu: Joxe Azurmendik lehen zatiaren laburpena egin du, eta bigarrena osoa aurkezten dugu, Eduardo Gil Berak itzulita.

Humanismoa, funtsean, testu idatzien eremuan eta haien maitasunean burutu izan da. Humanitas deitzen duguna, Greziatik Erromara eta handik guganaino datorren gutunketa da. Humanistak, edo humanismoak, irakurgai kano-niko batzuen inguruan bilduriko mugimenduak, elkarre literario antzekoak izan dira guztiak.

Iraganean, irakurtzen jakitea gutxi-gutxiren jakitea zenean, irakurzaleak talde misterioitsu bateko kideak bezala ziren. Batzuek alfabetoarekin munduaren barru sekretuak dexifratu ahal uste zituzten: kabala; beste batzuk, pragmatikoagoak, eskola nazional burgesaren ideologoak bilakatu dira XIX eta XX. mendeetan, eta gizarte literarioa gizarte politikoaren eredu bihurtzen ahalegindu dira: landua izateko, nazio guztiak autore eta testu berak irakurri

eta maitatu behar zituen («klasikoak»). Horrela eraiki dira nazio modernoak —klasikoen eskolan, eskola humanistan—, eskola maisuak eta horien artean filologoak nagusi zirela gizarte kultuaren eraikuntzan, 1789tik 1945 arte.

Egun, gizarte postliterario eta, ondorioz, posthumanistan bizi gara. Ja ez dira liburuak (eta ez dira, hortaz, «klasikoak», antzinakoak nahiz nazionalak) kontzientzia sozialaren euskarriak; egungo gizarte mediatikoan bestelako baliabideen esku dago informazio eta komunikazioa. Hots, gizarte politiko-ekonomikoa elkarte literario baten eran antolatzeke ilusioari ezin dakioke jada eutsi.

Hala ere, Bigarren Mundu Gerra ostean humanismoaren eske handia berpiztu zen, Weimar gainetik Erromara itzuli nahirik bezala —Nazaretera orobat— klasikoen irakurketaren indar humanizatzailean sinetsirik. Izan ere, humanismoak gizakia barbariatik ateratzea adierazi nahi izan du beti. Bidezkoa da, basakeria bortitzen denean izatea bortitzena humanismoaren eskea ere. Humanismoaren xedea gizakiaren ezbasatitzea, ezohiltzea baita. Suposatzen denez, irakurketa egokiak hezi egiten du, zibilizatu. Eta hortxe datza hain zuzen galdera: nola bilakatu gizakia —ez abere jada, baina— egiaz gizaki?

1946an —gerraoste ilunenean hortaz— idatzi zuen Heideggerrek *Humanismoari buruzko Gutuna* sonatua. Kristianismoa, existentzialismoa, marxismoa, zeharo elkarren kontrajarriak ziruditenak, humanismo beraren hiru adaska baizik ez zirela, azaltzen zuen bertan, eta hirurak engainagarriak ismo guztiak bezala, gizakia zer den erradikaltasun osoz galdetzeari denek berdin itzuri egiten baitiote. Gizakia «abere razional» bezala edo ulertuz, horren zertasunaren itauna behar den moduan, hots, existentzial-ontologikoki ez jarri izana, orain arteko filosofia mendebaldar osoaren errotikako hutsegitezat salatu du Heideggerrek, haren esentzia marko zoologiko edo biologikoetan ez baitago bilatzerik. Hartara, humanismo guztiek inhumanismoan amaitu dute, historiak erakusten digunez.

Gizakiaren izaera aberearenetik esentzialki bestelakoa da. Abereak ez bezala, gizakiak «mundua» dizu, «mundu-an» da, landareak eta abereak ingurunean diren artean,

izan. Gizakia, berari izatea bera mintzo zaiona da, izatearen unaia izatera deitua. Horregatik du gizakiak mintzoa. Mintzoa, elkar aditzeko baliabidea baino lehen, izatearen etxea da, «hor biziz ex-sistitzen baita gizakia, izatearen egia zainduz, bera harena delarik», Heideggerren barbaro nahiko hermetikoak dioskunez.

Nolanahi den ere, alabaina, eta eremu pedagogikotik gogoeta ontologikoaren muinera aldatuz bada ere, humanismo klasikoaren helburu behinenari eutsi egiten dio Heideggerrek, alegia, gizakia Bestearen hitzarekin adiskidetzeari. Eta, klasikoak baztertuz, izatea bera aitortzen du denok «entzun» —honezkero ez irakurri— beharrezko «testua», haren filologoa edo iragarlea Heideggerrek berak diudiela.

Ikusi, ez da ikusten batere garbi, behialako irakurle klasikozaleen lekuan, «izatearen entzule» edo «izatearen auzolagun» hauekin zer gizarte modu eratu ahal izango den. Bere meditazioetako tropo kriptokatoliko ilun horiekin Heideggerrek, hezkuntza humanistaren helburuen haraindi, gizarte gogoetazale batera nahi gintuzke deitu, han izatearekin begirakorragoak izango omen baikinatega mendebaldama orain arte izan dena baino. Haren ustean humanismo guztiek ez baitute besterik egin subjektibitate, hots, Boterea armatu baino, den oro ren gain hura logika fatal batez inposatuz —humanismoa horrela konplize ageri delarik egundainoko basakeria guztietan, denak hobe beharean edo, gutxienez, hobe behar aitzakiatan eginak.

Heideggerren antzerki pastoral ontologiko hauek, bere garaian ere bitxiak eta orain anakronikoak iruditzen zaizkigun arren, gure aldiko galdera oinarrizkoa oso ongi seinalatu izanaren merezimendua dute: gizakiak hezteko eskola gisa humanismoak porrot egin ostean, zerk heziko gizakiok? Bere burua hezteko —bezatzeko— orain arteko ahalegin guztiek, den oro ren gain berak itsuki Boterea hartzera eraman badute beti gizakia, zerk bezatuko, heziko du hori hemendik aurrera?

[Lehen zatiaren laburpena: Joxe Azurmendi]